De Frankfurter Schule

De Frankfurter Schule (1923) bestaat o.a. uit Horkheimer, Adorno en Benjamin en naoorlogse denkers als Marcuse, Fromm en Habermas. Ze beantwoorden de vraag hoe het kan dat, zoals zij het zeggen, 'de mensheid, in plaats van in een waarlijk menselijke toestand binnen te treden, verzinkt in een nieuw soort barbarij?'. Op dit moment is er op grond van de actualiteit een hernieuwde aandacht voor hun werk.

De Frankfurter Schule bestaat uit diverse, vaak Joodse intellectuelen. Een deel moet daarom naar de VS uitwijken. Anderen, zoals Habermas, zijn juist relevant omdat ze als Duitsers reageren op de verwording van het continentale denken. Allerlei grote stromingen van hun tijd komen in hun werk samen: fascisme, verlichting, kapitalisme, marxisme, positivisme, seksuele bevrijding, feminisme en massaconsumptie en -media. Hun oplossing zoekt ruimte voor betrokkenheid en kritiek.

In de colleges staan hun invloedrijke analyses betreffende de opkomst van het fascisme en de consumptiemaatschappij en de relevantie voor de huidige tijd centraal. Daarnaast zullen we een inkijkje krijgen in de conflictueuze situaties in en rondom de Frankfurter Schule in de wereld van de politiek en filosofie van hun tijd.

Een aantal vragen en denklijnen die in de colleges aan de orde zullen komen:

- De Frankfurter Schule in 1923, de oprichters en hun gedwongen vertrek uit Duitsland naar de VS.
- Wat bindt Adorno, Horkheimer en Benjamin?
- Wat is de positie van de Frankfurters t.o.v. de verlichting en het marxisme?
- Wat brengt het onderzoek naar de anti-autoritaire persoonlijkheid (boek 1950)?
- Welke kritiek is er op consumptie, een-dimensionaliteit en massamedia en waarom brengen ze dat in verband met fascisme?

- De rol van psychologie en de kunst. Lezen we nu een andere Adorno dan 40 jaar geleden? Wat voegen Fromm en Marcuse toe?
- De veranderingen in denken door de tijd heen en de problemen daarmee. Werd Habermas op een zijspoor gezet?
- Horkheimer en Adorno hebben een slechte relatie met Arendt, maar zij heeft het laatste werk van Benjamin. Wat is het conflict en hoe komt de tekst van Benjamin dan toch bij de Frankfurter Schule in de VS terecht?

Afbeelding: Dagmarillustrations.

Cursusnummer	26ZN-1G01
Docent	*Petra Bolhuis* **Petra Bolhuis** studeerde filosofie aan de RUG. Zij is al vele jaren als docent bij HOVO Noord-Nederland werkzaam. De mens en het menselijk gedrag in de samenleving staan centraal in de cursussen van Petra Bolhuis
Vakgebied	Filosofie
Seizoen	2026 zomer/najaar
Dag	Woensdag
Inschrijven voor	wo 16 sep. 2026
Tijd	10.00 - 12.15
Cursusdata	23-sep., 30-sep., 07-okt., 21-okt., 28-okt., 04-nov., 11-nov., 18-nov., 25-nov., 02-dec., 09-dec.
Prijs	€ 285,-
Aantal colleges	10
Werkvorm	Hoorcollege met ruimte voor vragen en discussie

Cursusmateriaal	Powerpoints en bonusmateriaal worden (voorafgaand aan het college) beschikbaar gesteld op de website van de docent: https://www.maieutiek.nl/aanbod/cursusmateriaal/ **Verplichte literatuur:** Thijs Lijster, *Frankfurter Schule, Elementaire deeltjes 82* (Uitgeverij Atheneum 2024), 145 pagina's, ISBN 9789025316303. **Aanbevolen literatuur:** Martin Mittelmeier, *Vrijheid en duisternis. Hoe de Dialectiek van de verlichting het boek van de eeuw werd* (Uitgeverij Ten Have 2022), 286 pagina's, ISBN 9789025910716.
Opmerkingen	Deze cursus wordt in hybride vorm aangeboden en kan (op hetzelfde tijdstip) ook online worden gevolgd.